

PEKKA AHTIAINEN –
JUKKA TERVONEN

Historiaa *Historia nyt*lle

Tutkijat Pekka Ahtiainen ja Jukka Tervonen selostavat *Historia nyt* -teoksen taustaa, syntyä ja tavoitteita.

■ Luimme kiinnostuneina ja mielihyvää tuntien *Historiallisesta Aikakauskirjasta* 2 ja 3/2002 kirjoitukset, jotka liittyivät historian valtakunnallisen tutkijakoulun Tampereella keväällä pitämään konferenssiin aiheesta ”Edistyykö tutkimus”. Konferenssin päätteeksi käyty yleiskeskustelu ”Historia nyt – taas” viittasi otsikoltaan ja teemoiltaan vuonna 1990 ilmestyneeseen, tuolloin nuorehkojen tutkijoiden laatimaan kokoomateokseen *Historia nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historian tutkimuksesta*.

Kuuluimme ”Nytiin” toimituskuntaan. Näimme ja koimme sen vaiheet ensi pohdinnoista siihen hetkeen, jolloin saimme sen painotuoreena käsiimme. Haluammekin hiukan valaista teoksen taustaa ja syntyä sekä niitä tunteja ja tavoitteita, jotka kirjan toimittajia ja kirjoittajia elähdyttivät – jos tämä vanhakantainen ilmaus sallitaan.

Teoksen välittömänä pontimena oli vuonna 1890 perustetun Historiallisen Yhdistyksen lähenevä 100-vuotisjuhla, jonka viettämistä johtokunta oli pitkään pähkäillyt. Pohdintojen tuloksena päädyttiin jokseenkin mielikuvituksettomaan ratkaisuun, uudella

laajahkolla johdannolla varustetun uusintapainoksen ottamiseen vuonna 1965 ilmestyneestä, professori Päiviö Tommilan toimittamasta teoksesta *Suomalaisia historian tutkijoita*. Ajatus tuntui hyvältä, olihan Historiallinen Yhdistys aikanaan ollut artikkelikokoelman kättilönä.

Kustantajaksi teokselle Yhdistys valitsi WSOY:n, mutta WSOY ei valinnut teosta kustannettavien julkaisujensa joukkoon. Hämmennyksestä toivuttuaan ja sisuuntu-neena johtokunta päätti tehdä ihka oman kirjan, jossa nouseva tutkijapolvi voisi esittää mielipiteensä historian tutkimuksen nykytilasta ja linjaviitat tieteenalansa vastaisista kehitystarpeista. Ehkäpä johtokunnan jäsenen mielten pohjalla kummitteli myös Jaakko Suolahden, antiikin historian professorin, hieman ennen kuolemaansa eräässä Historiallisen Yhdistyksen tilaisuudessa lausumat sanat: jos henkitoreisiin joutuneella Yhdistyksellä ei ollut mielenkiintoa herättävää, historian kirjoitusta uudistavaa ja väkeä puoleensa vetävää sanottavaa, yhdistys jouti kuopattavaksi.

Yhdistys ei lopulta menehtynyt vaan lähti 1980-luvun lopulla nousuun. Nousu manifestoitui teoshankkeeseen, jolle annettiin työnimeksi *Historia nyt*. Työn kuluessa otaksakeeseen kiinnytettiin niin, että siitä ei hennottu sittemmin luopua. Nyt myös WSOY saatiin lämpenemään projektille, joka ravistelisi silloisten opettajiemme, ”akateemisen establishmentin”, käsityksiä siitä mikä historiassa oli tähdellistä ja tutkimisen arvoista.

Arvostusta vaille *Historia nyt* ei aivan jäänyt, sillä Tieteellisten seurain valtuuskunta valitsi sen yhdeksi vuoden tiedekirjoista. Perusteluissa mainittiin teoksen ”osoittavan

mainiosti, miten tieteen tuloksista ja lähestymistavoista voidaan kirjoittaa hyvin ja ymmärrettävästi”. Teos löysi tiensä nopeasti yliopistojen kurssivaatimuksiin, ja se poiki lukuisia esiintymisiä ja alustuksia eri foorumeilla. Historia nyt ei siis vaipunut unohduksen kaiken peittävään harmauteen.

Jokin jäi silti kaiheartamaan mieltä. Todellista keskustelua ei tuolloin syntynyt, ja ani harvassa julkaisussa kirja arvosteltiin ja arvioitiin. ”Nyt” on nyt herätetty henkiin Tampereen konferenssissa ja *Historiallisen Aikakauskirjan* palstoilla – kiitos kahdentoista vuoden odottelun jälkeen.

Mikä sitten oli teoksen ja tekijöiden sanoma? Toimitus- ja kirjoittajakunta eivät luonnollisesti muodostaneet jakamatonta kollektiivista tahtoa. Eräitä yhteisiä juonteita olimme silti havaitsevinamme kuten historian tutkimusalueiden moniarvoisuuden tunnustamisen. Aatteiden, kulttuurivirtausten, poliittisten instituutioiden sekä perinteisten talous- ja sosiaalihistoriallisten aihepiirien rinnalla täysivaltaisina esiintyivät nyt

esimerkiksi vähälle huomiolle jäänyt teknologian historia, samoin naishistoria ja aliarvostettu paikallishistoria. Ennen vähäisinä pidetyt ilmiöt ja ihmisryhmät olivatkin ehkä johtolankoja aiemmin tuntemattomiin ”tuttuuksiin”, joiden kautta myös kokonaiskuva menneisyydestä saattoi hahmottua uudesta näkökulmasta.

Kaikkein tärkeimmäksi asiaksi nousi kuitenkin kenties se henki, jolla eri oppiaineiden, laitosten ja yliopistojen rajat ylitettiin. Kyse ei ollut akateemisten aivoihmisten mielipiteiden vaihdosta vaan inhimillisestä, työn lopputulokselle tärkeästä vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutus ilmeni monin tavoin ja monissa yhteyksissä, esimerkiksi silloin kun toimituskunta *Nyt-seminaarissaan* suoritti Urajärven kartanon maisemissa antiikin jumalille ja eurooppalaisuuden alkulähteille omistetun viiniuhrin – alla roomalaisen kaaren, jonka suomalainen käsityöläinen oli aikoinaan taivuttanut puusta kulttuuritietoisien kartanoherran käskystä. ■